

Bilaterálne komunitné tlmočenie španielskeho jazyka

Jana Michalčíková, Filozofická fakulta PU, janamichal@unipo.sk

Kľúčové slová: komunitné tlmočenie, azyl, tlmočník, inštitúcia

Palabras clave: interpretación comunitaria, asilo, intérprete, institución

Komunitné tlmočenie je špecifickou časťou tlmočenia, ktorá predstavuje tlmočenie pre potreby ľudí (väčšinou rodín a skupín osôb) inej národnosti, ktorí sa ocitnú v konkrétnej krajine s úmyslom požiadať o azyl, ako aj tých, ktorí danú krajinu vnímajú len ako tranzitnú. Osoba tlmočníka je pritom nepostrádateľná v prípadoch potreby tlmočenia pre úrady, v zdravotníckych zariadeniach, školách, bankách atď. Komunitnému tlmočníkovi pritom nestačí ovládať na vysokej úrovni východiskový a cieľový jazyk, ale musí to byť aj človek osobnostne vyspelý a otvorený výzvam, ktoré so sebou táto práca prináša. Mnohokrát totiž trávi s "klientmi" viac, než len osem pracovných hodín denne. Rovnako je potrebné poznamenať, že práca komunitného tlmočníka si vyžaduje, aby tento človek mal široký spoločenskovedný rozhľad a vedel cudzincom nielen pretlmočiť potrebnú vypočutú pasáž, ale im aj poradiť, kam sa obrátiť v prípade vzniku konkrétnych problémov.

Ako vyplýva z článku Denisy Ivanovej-Žilákovéj: „Jednou z hlavných výziev pre súčasnú Európu je stúpajúci príliv migrantov do vyspelých európskych štátov, motivovaný najmä ekonomickými dôvodmi. [...] Rastúci príliv migrantov pociťuje aj Slovenská republika. Dochádza k nárastu počtu ľudí s povoleným pobytom najmä z krízových častí sveta. Zároveň rastie počet pokusov o nelegálny vstup cudzincov na územie Slovenskej republiky formou nedovoleného prekročenia štátnej hranice“ Práve preto, že Slovensko ešte nemožno považovať za vyspelú európsku krajinu: „SR je pre väčšinu nelegálnych migrantov najmä z krajín Ázie nie štátom cieľovým, ale zostáva naďalej štátom tranzitným“. Ako vyplýva zo štúdie Silvie Letavajovej: „Najväčší počet utečencov u nás bol zaregistrovaný v rokoch 2001 až 2004 a kulminoval v roku 2004, kedy cudzinecká polícia zaznamenala celkovo 11 395 žiadostí o azyl. Z hľadiska krajiny pôvodu utečencov pochádzalo v tomto období najviac žiadateľov z krajín Blízkeho východu, Afriky bývalej Juhoslávie a ZSSR. Najzastúpenejšími krajinami boli: Afganistan, India, Pakistan, Irak, Bosna a Hercegovina, Rumunsko, Arménsko, Juhoslávia, Angola a Somálsko.“ (http://www.multikulti.sk/studie/afganci_na_slovensku.html).

Na stránke IOM – Medzinárodnej organizácie pre migráciu pritom čítame, že žiadatelia o azyl sú aj na území SR práve tou skupinou ľudí, ktorí, „sa ocitajú vo vysokom ohrození nebezpečenstvom obchodovania s ľuďmi“.

„Slovensko tvorí východnú hranicu Európskej únie a je tranzitnou krajinou pre migrantov smerujúcich do západnej Európy. Zároveň je považované za tranzitnú krajinu pre ženy z Moldavska, Ukrajiny, Bulharska, Balkánu, Pobaltia a Číny, ktoré sú obchodované do Českej republiky, Nemecka, Švajčiarska, Francúzska, Talianska, Rakúska, Holandska, Veľkej Británie, Španielska, Chorvátska a Slovinska za účelom sexuálneho vykorisťovania“ (<http://www.iom.sk/sk/aktivity/obchodovanie-s-ludmi/aktualne-projekty/14-posilnenie-identifikacie-obeti-obchodovania-s-ludmi-medzi-ziadatelmi-o-azyl-v-sr>)

Po tomto stručnom charakterizovaní situácie na území Slovenskej republiky, čo sa týka migrantov, prejdeme k špecifikovaniu potrieb komunitného tlmočenia so zameraním na španielsky hovoriacich príslušníkov. Ak hovoríme o španielsky hovoriacich občanoch pochádzajúcich priamo zo Španielska, stačí uviesť, že Španielsko patrí do skupiny štátov Schengenu. Prítom členské štáty Schengenu sú: Belgicko, Česko, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Island, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Nórsko, Poľsko, Portugalsko,

Rakúsko, Slovensko, Slovinsko, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko, Taliansko. Základným legislatívnym predpisom pre cudzincov zdržiavajúcich sa na Slovensku je zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov v znení neskorších predpisov, ktorý nadobudol účinnosť 1. apríla 2002. Iná situácia sa vzťahuje na Hispáncov pochádzajúcich z krajín Latinskej Ameriky, ktorých na území našej krajiny nie je veľa. Na týchto občanov sa vzťahuje zákon č. 48/2002 Z. z. a tejto komunite vychádza v ústrety okrem iných aj Občianske združenie PLOP Slovakia.

Ako potvrdzujú slová J. Opalkovej: „Tlmočenie v situácii, ktorá je často poznamenaná demonštráciou vypätosti fyzických i psychických síl subjektu včleneného do cudzieho prostredia, vyžaduje od mediátora osobnostný nadhľad a profesionalitu v širokom zmysle tohto slova. Profesionalita koreluje s inklúziou poznatkov z oblasti lingvistickej, štrukturálnej, kognitívnej a sociokultúrnej antropológie, resp. etnosémantiky a ich priemetom v praxi.“ (2010, s. 2).

Komunitný tlmočník by mal byť profesinálne zdatným a maximálne empatickým človekom, aby dokázal správne odhadnúť konkrétnu situáciu a ním zvolené stratégie jej riešenia mohli priniesť žiadaný efekt. Veľmi často sa totiž stáva, že tlmočník je jediným sprostredkovateľom medzi vnútorným svetom cudzinca (utečenca) a vonkajším „chladným“ svetom inonárodnej legislatívy a byrokracie.

Adriána Koželová vo svojej štúdií s názvom „K niektorým otázkam potreby a významu kritiky prekladu vo vzťahu k literárnej recepcii“ vyjadruje myšlienku: „Prekladateľ len zriedka myslí na prekážky pri recepcii prekladového textu. Samotný proces prekladania je natoľko náročný a nezriedka i zdĺhavý, že anticipovať a brať do úvahy horizont očakávania recipientov je nielenže nepravdepodobný, ale neraz aj nežiaduci jav, pretože prekladateľ v snahe napomôcť môže zapríčiniť nevitane chyby v interpretácii, čím riskuje prípadné ubranie možností prameniach z jednej z prirodzených vlastností textu, ktorou je jeho otvorenosť.“ (Koželová, 2010, s. 41). Tieto slová je možno aplikovať aj do praxe komunitného tlmočníka, hoci pri tlmočení je interakcia medzi tlmočníkom a klientom nevyhnutná.

Úroveň komunikácie medzi tlmočníkom a klientom ovplyvňuje mnoho faktorov. Alexandra Barriová v štúdií venovanej špecifikám španielskej právnickej terminológie vyjadrila názor: „... nezanedbateľným faktorom, ktorý zdanlivo nepriamo vplyva na komunikáciu je recipient, ktorý dekoduje informáciu a snaží sa jej porozumieť.“ (Barriová, 2010, s. 623). Tento faktor by sme mohli uviesť aj ako príznačný pre komunikáciu sprostredkovanú tlmočníkom.

Prax potvrdzuje, že status „komunitného tlmočníka“ je potrebné bližšie špecifikovať, stanoviť jeho práva a povinnosti, ako aj finančné ohodnotenie, pretože skutočnosť, že v súčasnosti túto vysoko náročnú činnosť vykonávajú „klasickí“ konzekutívni tlmočníci, je podľa nášho názoru neuspokojivá. Komunitné tlmočenie totiž: „determinuje oveľa širšiu dimenziu vedomostného, osobnostného a lingvistického vybavenia tlmočníka, než sa vyžaduje pri iných druhoch translácie, a teda aj intenzívnejšiu a rozsiahlejšiu prípravu“ (Opalková, 2010, s. 3).

Aspoň v prípade najrozšírenejších jazykov využívaných pri tomto type tlmočenia (ruština, čínština, resp. angličtina ako sprostredkujúci jazyk), by mali existovať špeciálne vyškolení komunitní tlmočníci.

Komunitné tlmočenie španielčiny - tlmočenie pre potreby jednotlivca, na území SR a jeho nácvik počas vyučovacieho procesu

Zo skúsenosti vieme, že súčasný tlmočnícky dopyt na území Slovenskej republiky, čo sa týka španielskeho jazyka je špecifický. Nesústreďuje sa na potreby tlmočenia v konkrétnych azylových domoch, ale centrom jeho aktivít sa stávajú najmä jednotlivci, ktorí sa nachádzajú na území SR či už kvôli práci alebo iným potrebám. V tomto prípade však nemôžeme hovoriť o komunitnom tlmočení, ale o tlmočení pre potreby jednotlivca. Ide hlavne o tieto činnosti: tlmočenie pre potreby podniku, resp. pre potreby rôznych štátnych a cirkevných inštitúcií, tlmočenie pre masovokomunikačné prostriedky, tlmočenie pre potreby súdu resp. tlmočenie pre potreby rôznych spoločenských stretnutí (napr. rodinné stretnutia a pod.). Vo všetkých spomenutých skupinách ide zvyčajne o bilaterálne konzekutívne tlmočenie, ktoré podľa potreby sprevádza aj tlmočenie z listu.

Nepochybne, spomenutá charakteristika v nás vyvoláva dojem, že rozprávame o sprievodcovskom tlmočení, ktoré má s tlmočením pre potreby jednotlivca veľa spoločného.

Ako sme už v úvode spomenuli, v prípade španielčiny na území SR, nemôžeme hovoriť o komunitnom tlmočení v priamom zmysle slova. Deje sa to hlavne preto, lebo dominantná fáza komunitného tlmočenia, ktorou je tlmočenie v azylových domoch, je v prípade španielsky hovoriacej komunity vynechaná. Preto sme aj tréning tohto druhu mierne modifikovali.

Nácviku tohto typu tlmočenia sme na hodinách tlmočenia istý čas venovali tlmočeniu pre potreby úradov. Ide o tú časť práce tlmočníka, kedy je prizývaný do rôznych štátnych, resp. súkromných inštitúcií, aby svojou prácou uľahčil komunikáciu medzi rôznorejazyčnými skupinami či jedincami. Organizácie, ktoré môžu žiadať spoluprácu od tlmočníkov sú heterogénneho charakteru, od poisťovní, zdravotníckych centier, polície, cez banky, dopravné inšpektoráty až po cirkevné organizácie či spolky, školy a pod.

Ako aj pri mnohých iných úlohách, je potrebné vychádzať zo skúsenosti reálnej praxe, t. j. počas vyučovania sme situácie prispôbovali reálnym požiadavkám, s ktorými sa študenti môžu stretnúť.

Jedným z prevedených cvičení pritom bolo tlmočenie pre potreby banky, pričom sme simulovali situáciu, kedy španielsky hovoriaca osoba potrebovala pomoc tlmočníka pri vybavovaní náležitostí pre založenie účtu v jednej zo slovenských bánk. Tak ako pri väčšine cvičení sme študentov oboznámili s tematikou, ktorej sa budeme venovať s týždňovým predstihom, aby si mohli vypracovať glosár, príp. oboznámiť sa a zmechanizovať si potrebnú bankovnícku terminológiu tak v jazyku A, ako aj v jazyku B. Vypracovaný glosár študentov sme doplnili o glosár pripravený nami, aby sme tlmočenie pomerne náročnej tematiky maximálne uľahčili.

Podobný postup sme zvolili pri tlmočení situácie, kedy španielsky hovoriaci klient potreboval pretlmočiť a prekonzultovať podmienky zmluvy o nájme bytu skôr, než sa rozhodne, či ju podpíše. Tu sme študentov konfrontovali aj s tlmočením z listu, ktoré sme precvičovali na predchádzajúcich hodinách. Tak ako v prípade tlmočenia pre potreby banky, aj teraz sme študentom vypracovali glosár potrebný na zvládnutie konkrétnej tematiky, ktorý si mali doma obohatiť aj o iné lexémy.

Ďalšou pomerne frekventovanou situáciou, s ktorou sa tlmočníci môžu stretnúť je, že budú prizvaní tlmočiť do cirkevných inštitúcií, aby tlmočili napr. svadby, krsty a pod. Aj keď väčšina týchto úkonov vyžaduje potvrdenie o odbornej spôsobilosti tlmočiť, niektoré situácie sa zaobídu aj bez spomínanej aprobácie.

Ako modelovú situáciu sme zvolili tlmočenie krstu a svadby. Vzhľadom na to, že tieto úkony sa realizujú vo všetkých krajinách s viac-menej v rovnakej podobe, je evidentné, že tlmočník musí mať k dispozícii originálnu verziu textu v potrebnom jazyku. Prirodzene, nie všetky časti obradu je možné získať v cieľovom jazyku. Hovoríme o kázni, ktorú musí tlmočník pretlmočiť bez novej predchádzajúcej prípravy. Hoci študenti mali k dispozícii glosár potrebný na zvládnutie tlmočenia náboženskej tematiky, pozorovali sme, že mali s danou témou problém. Museli sme ich upozorňovať, že ak kňaza nazvú (podľa nás nevhodne) "otec", tak pre pomenovanie napr. Boha, nesmú zvoliť ten istý názov, t. j. medzi "otec duchovný" – kňaz (sacerdote) a "Otec nebeský" – Boh, (Dios, Señor) musí byť rozdiel. Na slovenských svadobných obradoch sa zvyknú čítať čítania z knihy Genezis. (Gn 2, 18 – 24). Úloha tlmočníka pritom spočíva v nutnosti zistiť si konkrétne čítania a pracovať s existujúcimi ekvivalentmi v cieľovom jazyku.

Na záver konštatujeme, že komunitný tlmočník španielskeho jazyka na území našej krajiny „nepodlieha“ rovnakým požiadavkám, ako napr. komunitný tlmočník ruského jazyka. Tlmočenie španielčiny sa skôr podobá sprievodcovskému tlmočeniu a na tento aspekt je potrebné pamätať aj pri vyučovacom procese. Je nevyhnutné vstúpiť študentom nielen potrebu zvládnutia technických a praktických náležitostí aplikovaných pri tlmočení, ale aj zdôrazňovať potrebu empatie, ktorá tlmočníkovi nesmie chýbať.

Bibliografia

BARRIOVÁ, S.: *Špecifiká španielskej právnickej terminológie* [on line].

Dostupné na: http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Chovanec1/pdf_doc/50.pdf

IVANOVÁ-ŽILÁKOVÁ, D. : *Migrácia a azyl v SR a v EÚ* [online: 25. 05. 2010]

Dostupné na:

<http://www.euractiv.sk/socialna-politika/analyza/migracia-a-azyl-v-sr-a-v-eu>

LETAVAJOVÁ, S.: *Afganci na Slovensku*. [online: 25. 04. 2011]

Dostupné na:

http://www.multikulti.sk/studie/afganci_na_slovensku.html

KOŽELOVÁ, A.: *K niektorým otázkam potreby a významu kritiky prekladu vo vzťahu k literárnej recepcii*. In: *Problémy prekladu a medzikultúrnej komunikácie - 1*. Bratislava. ZF – LINGUA. 2010 ISBN: 978-80-89328-38-3

OPALKOVÁ, J. 2010. *Komunitné tlmočenie ako špecifický druh interkultúrnej komunikácie*. In: *Jazyk a kultúra*. [on line]. Citované z odborného časopisu, z čísla 2, ročníka 1, s. 1 – 4 .

Dostupné na: http://www.ff.unipo.sk/jak/2_2010/opalkova.pdf

Posilnenie identifikácie obetí obchodovania s ľuďmi medzi žiadateľmi o azyl v SR

Dostupné na: online 23.05.2010

<http://www.iom.sk/sk/aktivity/obchodovanie-s-ludmi/aktualne-projekty/14-posilnenie-identifikacie-obeti-obchodovania-s-ludmi-medzi-ziadatelmi-o-azyl-v-sr>

Abstract

Este breve artículo está dedicado al tema de la interpretación comunitaria a la que generalmente no se suele prestar mucha atención. El trabajo de un intérprete comunitario podría considerarse una misión, debido a la dificultad de su realización y a la extensión de los campos que ha de entender a la hora de interpretar. No le basta con el dominio perfecto de las lenguas de trabajo, sino que además tiene que disponer de alto grado de empatía. En estas líneas también pretendemos presenciar la necesidad de la existencia de una cualificación y especialización en los estudios de un intérprete comunitario en Eslovaquia, tal y como ya existe en otros países de la Unión Europea.

Táto štúdia vznikla v rámci projektu KEGA, číslo 054 - 4 /2011 s názvom *Komunitné tlmočenie v novodobej spoločenskej situácii na Slovensku*.